

Список використаних джерел

1. Кримінальний процесуальний кодексу України: станом на 1 грудня 2013 р URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.
2. Про національну поліцію. Закон України від 02.07.2015 № 580-8.
3. Інструкція з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні: Затверджено наказом Міністерства внутрішніх справ України від 7 липня 2017 р. № 575. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1390-15>.
4. Участь спеціаліста-криміналіста під час проведення окремих слідчих (розшукових) дій: навчальний посібник / Є.Ю. Свобода, А.В. Кофанов, А.В. Самодін, О.Г. Волошин та ін. Вінниця: Нілан-ЛТД, 2018. 442с.
5. Кобзар А.В. Рейдерство з юридичної точки зору. URL: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum%20naukma/law/2007_64/07_kobzar_av.pdf.
6. URL: <https://www.agravery.com/uk/posts/author/show?slug=vsi-kolori-rejderstva-ta-mehanizmi-zahistu>.

Бровко Валерія Костянтинівна,

здобувач ступеня вищої освіти бакалавра
Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник:

Патик Леся Леонідівна,

доцент кафедри криміналістики та судової
медицини Національної академії внутрішніх
справ, кандидат юридичних наук, доцент

ОБСТАВИНИ, ЯКІ СЛІД З'ЯСУВАТИ ПІД ЧАС ДОПИТУ ПОТЕРПІЛОЇ В ПРОЦЕСІ РОЗСЛІДУВАННЯ ЗГВАЛТУВАНЬ

Згвалтування є найбільш тяжким злочином проти статевої свободи та статевої недоторканності особи, відповідальність за вчинення якого передбачається ст. 152 КК України. Переважна більшість згвалтувань пов'язана з вчиненням інших злочинів проти статевої свободи та статевої недоторканності особи, нерідко поєднуються з вчиненням пограбувань або розбійних нападів, виготовленням порнографічних предметів, замахом на вбивство тощо [1, с. 43].

Суто інтимний характер переживань потерпілих, глибокі психічні травми, поряд з іншими чинниками, надають виключно латентного характеру цим злочинам і, відповідно, ускладнюють їх розкриття та розслідування. Процес розслідування ускладнено також тим, що потерпіла особа не бажає обговорювати зі сторонніми особами подробиці події, тобто багаторазово відтворювати психотравмувальну

ситуацію, брати участь у судовому розгляді злочинного діяння та розголошувати факт зґвалтування у своєму соціальному оточенні. Безумовно, що після зґвалтування потерпіла особа психологічно не готова до проведення допиту й інших важливих слідчих (розшукових) дій; крім того, її перебування в стресовому стані ставить під сумнів ефективність їх проведення. Розслідування ускладнюється також за умови, якщо потерпіла особа своєчасно не звернулася із заявою у поліцію [2, с. 141].

Від показань потерпілої особи залежить встановлення важливих фактів для подальшого розслідування зґвалтування. Тому, слідчому потрібно встановити з потерпілою особою психологічний контакт, тобто створити умови, що забезпечують розвиток спілкування в потрібному для розслідування напрямі. Йдеться про те, що потерпіла особа не повинна відчувати напруженості, тиску з боку слідчого чи будь-яких інших негативних моментів, за яких потерпіла особа не зможе розповісти про вчинене правопорушення щодо неї [3, с. 321].

Під час допиту потерпілого необхідно встановити наступні відомості: 1) де і коли вчинене зґвалтування, та хто вчинив цей злочин; 2) якщо потерпіла особа раніше була знайома з гвалтівником, то де і коли познайомилися з ним і які стосунки підтримувала; 3) у разі коли заява про зґвалтування була подана через деякий час після зазначеної події, потрібно з'ясувати причини такої поведінки потерпілої особи; 4) чи мав місце статевий акт чи інше проникнення в тіло (оральне чи анальне); 5) якщо зґвалтування вчинене групою осіб, то які дії вчиняв кожний з них; 6) які конкретні дії вчиняв гвалтівник і що говорив; 7) чи чинила опір потерпіла особа гвалтівникові і якщо так, то який саме, чи могли залишитися його сліди на одязі та тілі злочинця; 8) які тілесні ушкодження отримала потерпіла особа від гвалтівника; 9) як вона була одягнута у момент зґвалтування, де цей одяг знаходиться, чи підлягав він пранню або хімічному впливу, чи є сліди боротьби та насильства на її одязі; 10) як був одягнутий гвалтівник, які предмети, що належать їй або злочинцю, могли залишитися на місці події; 11) кому розповідала потерпіла особа про те, що трапилося з нею; 12) хто ще володіє будь-якими відомостями, що можуть мати значення для розслідування; 13) чи мала потерпіла особа до зґвалтування статеві зносини, якщо так, то коли востаннє; 14) які наслідки для потерпілої особи спричинило зґвалтування; 15) чому потерпіла особа виявилася в місці де була зґвалтована [4, с. 626, 627].

У ситуації зґвалтування, вчиненого знайомою жертві особою, головними тактичними завданнями, що постають перед слідчим, є, по-перше, встановлення всіх обставин зґвалтування, по-друге, встановлення причетності вказаної потерпілим особи до його вчинення й, по-третє, вивчення осіб учасників події та характеру їх взаємовідносин [1, с. 48].

Якщо потерпіла повідомляє, що вона перебувала в момент зґвалтування у безпорадному стані, необхідно отримати від неї

детальні показання, в чому саме проявлявся її безпорадний стан і які причини його. Важливо вяснити також, чи проявляла потерпіла опір гвалтівнику, в якій формі він проявлявся, чи була боротьба між ними і які у зв'язку з цим сліди могли залишитися на одязі і тілі злочинця, де цей одяг знаходиться [5, с. 9].

Неодмінними складовими допиту потерпілої щодо відомого їй злочинця є з'ясування таких психологічних аспектів: 1) обставин їх знайомства та попередніх стосунків, частоти зустрічей, наявності спроб схилити майбутню жертву до добровільного статевого акту; 2) місце зустрічі потерпілої з підозрюваним, як вони провели час до вчинення зґвалтування, хто був разом із ними, чи бачив їх разом, як і чому потерпіла опинилася на місці вчинення злочину; 3) чи чинила потерпіла опір і в чому він полягав, чи могли залишитися на місці події, тілі й одягу підозрюваного сліди опору; 4) які психологічні наслідки мало зґвалтування для потерпілої, як воно вплинуло на її подальше життя [5, с. 9].

Якщо потерпілій не відома особа, що скоїла зґвалтування, то в ході допиту необхідно детально з'ясувати прикмети зовнішності злочинця, які сприяли б його розшуку. Також з'ясовують таку інформацію про злочинця: 1) його особливі прикмети, зовнішність і поведінка; 2) особливості мовлення та невербальної комунікації, одяг, прикраси й інші предмети; 3) спосіб нападу, використання зброї та допоміжних засобів; 4) якщо злочинців було декілька – встановлюють роль у групі кожного з них; 5) ушкодження, яких зазнав гвалтівник унаслідок опору потерпілої; 6) транспорт, який він використовував; 7) як він познайомився з потерпілою та що повідомив про себе; 8) у якій формі було встановлено комунікативний контакт; 9) чи не передувало нападу вистежування потерпілої; 10) яким шляхом гвалтівник і потерпіла прямували до місця нападу; 11) хто міг його бачити; 12) у якому напрямку він зник тощо [3, с. 321, 322].

Підсумовуючи викладене, зазначимо, що стати жертвою зґвалтування це великий біль, який залишає як психологічну, так і фізичну травму в житті людини. Потерпілі внаслідок таких злочинів потребують особливої уваги та підходу, а допит має проводитися в комфортному для них режимі. Важливого значення набуває підготовка до такого допиту, це не лише консультація з психологом щодо обрання правильної тактики його проведення, але і ретельне планування послідовності проведення, формулювання запитань допитуваній особі та вжиття інших важливих заходів з метою встановлення усіх обставин події, що сталася.

Список використаних джерел

1. Криміналістика : підручник : у 2 т. Т. 2 / [А. Ф. Волобуєв, О. В. Одерій, Р. Л. Степанюк та ін.] ; за заг. ред. А. Ф. Волобуєва, Р. Л. Степанюка, В. О. Малярової ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2018. 312 с.

2. Психологічні особливості допиту потерпілих від зґвалтувань. Шмерецький Є. Є. *Науковий вісник публічного та приватного права*. Вип. 6. Том 2. 2016. С. 139–144 URL: http://www.nvppr.in.ua/vip/2016/6/tom_2/33.pdf.

3. Кушпінт В.П., Малиновська А.В. Проведення слідчих (розшукових) дій у розслідуванні зґвалтування. *Юридичний науковий електронний журнал*. № 3. 2021. С. 320–322. URL: http://lsej.org.ua/3_2021/83.pdf.

4. Криміналістика : підручник / [В. В. Пясковський, Ю. М. Черноус, А. В. Самодін та ін.] ; за заг. ред. В. В. Пясковського. 2-ге вид., перероб. і допов. Харків : Право, 2020. 752 с.

5. Ланцедова Ю. О. Курс криміналістики. Методика протидії статевим злочинам: [лекція] / Ю. О. Ланцедова; [за наук. ред. О. А. Кириченка]. Миколаїв : МНУ ім. В. О. Сухомлинського, 2014. 13 с.

Васюта Юлія Володимирівна,
ад'юнкт кафедри криміналістики
та судової медицини Національної
академії внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ ТАКТИКИ ОГЛЯДУ МІСЦЯ ПОДІЇ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ ВОЄННИХ ЗЛОЧИНІВ СПІЛЬНИМИ СЛІДЧИМИ ГРУПАМИ

Тактика огляду місця події під час розслідування воєнних злочинів обумовлена не лише механізмом злочину, але і специфікою дії воєнного стану, які впливають на діяльність спільних слідчих груп під час збирання, документування та проведення слідчих і негласних слідчих розшукових дій, з урахуванням міжнародного досвіду та європейських стандартів доказування.

Задля своєчасного збору і збереження інформації, яка може свідчити про вчинення воєнних злочинів, слід визначитися з колом першочергових невідкладних слідчих дій. Передусім до них належать: огляд місця події, допит потерпілого та свідків, судово-медична експертиза (з метою невідкладної фіксації ушкоджень), а також експертизи щодо слідів та предметів (якщо існує ризик їх псування чи втрати) [5, с. 17].

Насамперед розглянемо першочергову та невідкладну слідчу (розшукову) дію, яка спрямована на пошук та документування слідів кримінального правопорушення – огляд місця події. Унікальність огляду полягає у сприйнятті слідчим обстановки події, яка з урахуванням плинного часу та гнучкості умов може змінюватися, а тому, існує ризик втрати слідів, місць їх ймовірного розташування, та і загалом – порушення слідчої картини вчиненого кримінального правопорушення.

Однією з проблем діяльності спільних слідчих груп на територіях ведення активних бойових дій є реальна небезпека для життя та здоров'я членів групи. У зв'язку з цим, проведення огляду